

У своїй роботі вчитель повинен використовувати різні методи, форми і прийоми, які можуть стати дієвими у вихованні свідомої дисципліни молодших школярів: переконання, позитивний приклад, доручення, привчання, вправлення в поведінці, примус, заохочення, покарання та інші. Наприклад, правові ігри «Ми – охоронці правопорядку»; розв'язання ситуацій типу «Я маю право, але я не повинен» (наприклад: «Я маю право на житло, але я не повинен його псувати, ламати речі»); екологічні ігри-драматизації («Людино, хто ти на Землі?»); рухливі ігри («Збережемо красу природи»); ігри-подорожі («Подорож по Місту дорожніх знаків»); конкурс на найдисциплінованіший учень (учні беруть на себе чітко окреслені зобов'язання, виражені в певних критеріях, наприклад: чергування без зауважень, чистота в класі, охайний зовнішній вигляд, відсутність запізнь, пропуск уроків без поважних причин, відсутність зауважень під час уроків, повне виконання домашніх завдань, відсутність незадовільних оцінок) тощо.

Таким чином, формування свідомої дисципліни молодших школярів є найбільш важливою моральною проблемою. Вона досягається шляхом формування вольових якостей особистості школяра, за умови надання вчителем гідного власного прикладу, від рівня його професіоналізму, майстерності, комплексу особистісних якостей.

Література

1. Ващенко Г. Виховання волі і характеру: підручник для педагогів / Г. Ващенко. – К.: Школяр, 1999. — 385 с.
2. Макаренко, А. С. Методика виховної роботи [Текст] / А. С. Макаренко. – К. : Рад. шк., 1990. – 366 с.
3. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. [Текст] / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. – 2-е вид., виправ. – К. : Аконіт, 2005. – Т. 1. – 927 с.
4. Родинно-сімейна енциклопедія / авт. кол.: В. М. Благінін, Н. І. Белкіна та ін.; за заг. ред.. Ф. С. Арвата та ін. – К.: Богдана, 1996. – 438 с.

УДК 199.922.62

ШТИХ І. І.

Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ Я – КОНЦЕПЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ВНЗ

Я-концепція – це складна система уявлень людини про себе як суб'єкта, особистості, індивідуальності та універсума діяльності у взаємозв'язку і взаємодоповненні її когнітивного, емоційного, вчинкового і духовного компонентів у структурі особистості. З моменту свого зародження Я-концепція – активний продукт самосвідомості, що керує поведінкою людини, а також відіграє трояку роль у житті особистості: сприяє досягненню внутрішнього узгодження особистості, визначає інтерпретацію досвіду і є джерелом очікувань.

Проблемі Я-концепції приділялася значна увага, їй присвячена ціла низка теоретичних і експериментальних досліджень. Свій внесок у дослідження проблеми

Я – концепції в юнацькому віці зробили Г.С.Абрамова, Р.Бернс, І.Д.Бех, Е.Еріксон А.А.Бодальов, Е.І.Головаха, І.В.Дубровіна, І.С.Кон, Г.Крайг, І.Ю.Кулагіна, Ю.А.Міславський, А.В.Мудрик, В.С.Муліна, А.В.Петровський, Ф.Райс та ін.[1;4].

Я-концепція формується, починаючи з раннього дитинства, на основі оцінювання дитини іншими людьми. В юнацькому віці особливості Я – концепції зумовлені тим, що центральне ядро самосвідомості стає все складнішим і стійкішим новоутворенням. Я-концепція в цьому віці тенденційно спрямована на збагачення поки що нечіткого соціального Я, що утримує домінанту пошуку власної ідентичності через процес активного оволодіння новими соціальними ролями, в результаті чого змінюється самосприйняття особистістю своїх Я-образу, самооцінки і вчинкових дій.

У зрілому юнацькому віці становлення самосвідомості зумовлюється внутрішніми суперечностями особистості, найвідчутнішими серед яких є потреба в соціальному визнанні та обмежені можливості її реалізації; потреба в самостійності і протекційне ставлення до дорослих, зокрема батьків; потреба в самоосмисленні, самоідентифікації та недостатня або суперечлива інформація про себе, а також несформоване вміння інтегрувати, переосмислювати цю інформацію; потреба в розумінні і відчуття самотності, відчуженості; потреба в професійному самовизначенні та недостатні можливості, мотивація у реалізації вибору [3]. Подоланню цих суперечностей сприяє активне самопізнання юнаків, що певною мірою вирішує їх акт вибору професії та вступу до вищого навчального закладу.

Дослідження було проведено зі студентами першого курсу гуманітарного та педагогічного факультетів Мукачівського державного університету. В нашій роботі акцент зроблений на самооцінці особистості, домінуючому виді спрямованості, рівні егоцентричної спрямованості та суб'єктивного контролю.

За результатами наших досліджень самооцінка з тенденцією до завищення спостерігається у третини досліджуваних студентів, проте більшість досліджуваних студентів - першокурсників мають занижену самооцінку та частина з них має неадекватно занижену самооцінку. Нами також виявлено, що домінуючою спрямованістю є спрямованість на взаємні дії. Даний вид спрямованості є найефективнішим для юнаків, адже саме у взаємодії та ототожненні з однолітками формується позитивна Я – концепція, коли саме спільні дії сприяють саморозвитку особистості та її становлення у системі взаємозв'язків з оточуючими, які визначаються певною діяльністю. Діагностика рівня суб'єктивного контролю свідчить про те, що у досліджуваній групі рівень інтернальності та екстернальності практично однаковий, з деяким переважанням екстернального локусу контролю.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що досліджувані студенти – першокурсники вже на початку навчання у ВНЗ здатні взаємодіяти у колективі, адекватно усвідомлюють свої можливості щодо власної діяльності та спільної діяльності з оточуючими. Проте більшість із них мають занижену самооцінку, проявляють деяку неадаптованість та нездатність до самостійного прийняття рішень. Це може бути пов'язано більше з емоційною сферою у зв'язку з перевлаштуванням та зміною соціальної ролі внаслідок обрання ними певної професійної діяльності, відділення від батьків, що призводить до

переосмислення свого життєвого шляху, власних очікувань у минулому та реальними можливостями у значимому теперішньому.

Отже, Я – концепція у юнацькому віці має ще нестійкий, суперечливий та змінний характер. Негативна Я-концепція характеризується замкнутістю, невпевненістю, заниженою самооцінкою, низьким самоконтролем та підвищеною тривожністю, тому надзвичайно важливим у навчально – виховному процесі вищої школи є сприяння розвитку у студентів позитивної Я-концепції для забезпечення гармонії їх психічного світу, збалансованого становлення їх індивідуальності та успішної фахової підготовки.

Література

1. Копець Л.В. Психологія особистості: навч. посібник/Л.В Копець. – 2-ге вид. – Київ: Вид.дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 458с.
2. Лісовецька І. Шлях до себе: Формування позитивної «Я-концепції»/ І. Лісовецька// Психолог. – 2011. – №34. – С. 3 – 26.
3. Поліщук В.М. Вхідження у дорослість як перехідний період від юнацького віку до вступу у дорослість/ В.М Поліщук// Практична психологія та соціальна робота. – 2012. - №9. – С. 1 – 5.
4. Фурман А.В., Психологія Я-концепції: навч. посібник/ А.В Фурман, О.Є Гуменюк. – Львів: Новий світ. – 2000, 2006. – 360с.

УДК 378.147

ШТАЄР М.
ПЕРЕВУЗНИК Т.
ТОВКАНЕЦЬ Г.

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ПОНЯТТЯ

Під освітою розуміється цілеспрямований процес виховання та навчання, що здійснюється в інтересах людини, суспільства, держави. У Законі України «Про освіту» зазначено: «Освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями» [1].

Високою ідеєю сучасної філософії освіти стала людинотворча функція освіти [4, с. 17]. В. Кремень, розкриваючи новий напрям у філософії – людиноцентризм, зазначає, що «освіта – це один із найоптимальніших і найінтенсивніших способів входження людини у світ науки і культури. Саме під час здобуття освіти людина засвоює духовні цінності. Водночас здобуття освіти – це процес трансляції культурно оформлених зразків поведінки і діяльності, а також сталих форм громадського життя» [2, с. 51].